

близько() тим більш можете їх знайти у Устіановича. А для мене ці статті тільки і єсть одно живе, — окрім Сакуна (значить, для того, щоб було живим у моїх очах не треба, щоб було неперемінно сьогочасне), — що напечатала „Правда“. Ну, скажіть ради бога, на якого біса нам оці Бельцазари? Що за мертва манера у історії¹⁾ про холеру, чи добавля що небудь (окрім слов) до пісні про Бондарівну²⁾ драма Заревича? На повість³⁾ Шашкевича і драму Заревича я дивлюсь як на начало кінця тієї літератури, що возилась з Конюшими і Князьями Львами і з цього погляду радий, що усе таки за анекдоти з народнього бити і за пісні беруться. Але дивлючись на ці писання поглядом критики літературної, маючої перед очам(и) твори нових європейських (і російських) писателів, що малюють людей, як вони єсть, повно, з тілом і душею, — обширним аналізом психологічним, — скажу, що так писати, як Ш. и З. хіба 70 год назад було можна, а не тепер після Диккенса, Гоголя, Бальзака, Шартріана, Тургенева, Швильгагена. Великий печаль зробила мені и фразка(?⁴⁾) Федьковича. Що у чоловіка був талант, — про це й говорити нічого, — але що він не попав вразу у мертвяки(,) як який небудь Дідницький, ціому винен, як бачу тепер, не стільки талант його, скільки салдатство, що держало його далеко од книжників і фарисеїв. Що він виписався, — що нових віршей путних од його ждати нічого, — це було видно вже з того, що він писав у остатні часи⁵⁾ — коли він, не розвиваючись далш, ще укріпився у мислі, що він великий поет. Але можна було надіятись на Федьковича, яко на переводчика. Після ж його фразки, що напечатана у Правді, треба, мабуть, махнути рукою и на цю надію. Я завше думав, що нашому народові Шекспир дуже подобався б: віком стоить він ще не далеко од народнього погляду, однако умом и талантом зачіпа глибину душі чоловічої, — а як і наші народні пісні богаті психологічним аналізом, то тут то і можно було надіятись, що Шекспир може дійти до самої простої душі. Тільки треба вибрати з Ш. такі твори як Ромео, Лир, Гамлет, Макбет, Ричард III, — на ціому пожадуї для нас можна и остановитись, — и перевести їх, а не калічить переробкою, перевести самим простим язиком і так приблизить

¹⁾ Зразу було „мертвий присон(?) у перед(ачі?)“. ²⁾ Далі переч. „та драма“. ³⁾ Зразу було „ці послідні“. ⁴⁾ Питане Др - ва. ⁵⁾ Далі, після пераїсної точки, було „Але“.

до народа, а не, кажу вп'ять, покалічить. А Федькович узяв на перший разъ „Як пурявих уговкують“, цю апотеозу палки, которую і у народа нашого хіба у поганих казках можна устрити, — та й ту облупив так, що, все равно Гуцулія не стала, тільки Шекспир згубився. Після цього ще сумніше було мені прочитати од Вас, що і Макбет перероблений, а не переведений. А „Правда“ усе хвалить! Те ж буде і з Кальдероном. Ви пишете, що Ф. знає испанський язык, німецький він знає тим паче, — значить міг би де небудь набратись літературного образования. Де ж він чув, або бачив, щоб у XIX в. Шекспира перероблювали, а не переводили? А коли він не чув про те, які тепер панують на образованному світові літературні ідеї, — то як таки не навчають його ті доктори, що сидять у редакції „Правди“.

Часто я думав про те, од чого у „Правді“ так мало живого матер'ялу, од чого од неї так оддає старосвітцтвомъ. Навроцький іще перед началом „Правди“ писав мені, щоб я не міряв галицьких діл літературних европейскою міркою, (Якою ж мені мірять?) — що свід літературних мало. Я собі подумав, що кращі сили теперя заняті справою учебників, — і з більшим покоем ждав, поки їм найдеться час звернути увагу на журнали, тільки думав усе таки: не вже у них на критику не стає часу, коли не стає на роботу, — та на критику смілу, наукову, прикладаючи именно европейську мірку і до наукових і до літер. і до політичних справ своїх. А у великий страх повергли мене Ваши слова, що треба як небудь а піддержувати сизифову роботу „народно-українського“ журналу, аби не ст(р)атити Rechtskontinuetät'у (слово, про котре пише мені і Желиховский). Так може тим і мизерія и старосвітчина „Правди“ и сама „лінь“ об'ясняютьця, —¹⁾ що для Rechtskontinuetät'у досить, аби як небудь да ішов журнал. Грішний чоловік, — я Rechtskontinuetät у мідяний шеляг не ціню і згожуюсь з Бисмарком, що *la forse prime le droit*, — тільки по моему розумне право наживе собі силу, коли воно справди розумне і розумно робитиме²⁾. Слабому не про прокламації прав думати, — а про те, як укріпити себе: узнай добре свої обставини, зваж свої сили, чужі, найди дорогу, на котрій тебе ніхто не спинить, — тай працюй, тільки вже не для того, щоб право своє виголосити, а для того, щоб плод видимий получить, свід свою підбільшати. А з самим Rechtskontinuetät'ом

¹⁾ Далі переч. „чим“. ²⁾ В ориг. „робитиме“.